

VARIA

ANETA KARGOL-WASILUK

Wydział Ekonomii i Finansów, Uniwersytet w Białymstoku

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1915-2840>

e-mail: a.kargol@uwb.edu.pl

KATARZYNA LEWKOWICZ-GRZEGORCZYK

Wydział Ekonomii i Finansów, Uniwersytet w Białymstoku

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9060-7812>

e-mail: k.grzegorczyk@uwb.edu.pl

REDYSTRYBUCYJNA FUNKCJA FINANSÓW PUBLICZNYCH W UJĘCIU TEORETYCZNYM

Streszczenie: Artykuł został poświęcony analizie redystrybucyjnej funkcji finansów publicznych jako jednego z kluczowych elementów współczesnej polityki fiskalnej. W ujęciu teoretycznym przedstawiono ekonomiczne i filozoficzne podstawy redystrybucji, ze szczególnym uwzględnieniem idei sprawiedliwości społecznej. W artykule podkreślono także różnice między redystrybucją a alokacją zasobów publicznych oraz omówiono narzędzia stosowane przez państwa dobrobytu, takie jak: progresywne opodatkowanie i transfery socjalne. Zaakcentowano fakt, że redystrybucja nie jest wyłącznie działaniem kompensacyjnym, lecz również mechanizmem korekty rynkowych niedoskonałości, wspierającym inwestycje w kapitał ludzki. Podkreślono również konieczność wyważenia między sprawiedliwością a efektywnością, a także zwrócono uwagę na nowe wyzwania, przed którymi stoi polityka redystrybucyjna, m.in. nierówności dochodowe, automatyzacja czy zmiany klimatyczne.

Słowa kluczowe: redystrybucja dochodów, finanse publiczne, polityka fiskalna, wartości społeczne

THE REDISTRIBUTIVE FUNCTION OF PUBLIC FINANCE FROM A THEORETICAL PERSPECTIVE

Abstract: This article offers an in-depth examination of the redistributive function of public finance as a fundamental pillar of modern fiscal policy. From a theoretical perspective, the paper outlines both the economic and philosophical foundations of redistribution, with particular attention given to the concept of social justice. The analysis distinguishes between redistribution and the allocation of public resources and discusses the principal instruments utilized by modern welfare states, including progressive taxation and social transfers. The authors argue that redistribution should not be viewed solely as a compensatory mechanism, but also as a corrective tool addressing market failures and enabling long-term investment in human capital. Furthermore, the article underscores the importance of balancing equity and efficiency, while highlighting emerging challenges to redistributive

policies such as income polarization, technological automation, and climate transformation. Considering these dynamics, redistribution is presented as a key component of inclusive and sustainable economic development.

Keywords: income redistribution, public finances, fiscal policy, social justice

1. Wstęp

Redystrybucyjna funkcja finansów publicznych stanowi jeden z fundamentalnych filarów współczesnej polityki fiskalnej, odgrywając kluczową rolę w kształtowaniu ładu społeczno-gospodarczego. W warunkach gospodarki kapitalistycznej, cechującej się zarówno wysoką dynamiką wzrostu, jak i tendencjami do narastania nierówności dochodowych i majątkowych, interwencja państwa w proces pierwotnego podziału dochodów (zasobów) staje się nie tylko uzasadniona, ale również niezbędna z punktu widzenia zachowania stabilności makroekonomicznej, spójności społecznej oraz legitymizacji porządku instytucjonalnego. Geneza redystrybucji jako funkcji państwa sięga XIX w., kiedy to w myśli liberalnej zaczęto formułować pierwsze postulaty dotyczące progresji podatkowej jako narzędzia korekty niesprawiedliwości generowanych przez wolnorynkowy mechanizm alokacji dóbr. Debata tocząca się w odniesieniu do koncepcji sprawiedliwości dystrybucyjnej unaoczniała, że problem redystrybucji nie jest wyłącznie kwestią techniczną, lecz głęboko normatywną, dotyczącą aksjologicznych podstaw funkcjonowania państwa i społeczeństwa.

Celem niniejszego artykułu jest ukazanie znaczenia redystrybucyjnej funkcji finansów publicznych oraz identyfikacja mechanizmów jej działania. Zasadniczym punktem odniesienia jest zarówno perspektywa ekonomiczna – akcentująca efektywność i wpływ redystrybucji na wzrost gospodarczy, konsumpcję i zatrudnienie – jak i filozoficzna, związana z ideami: sprawiedliwości społecznej, równości szans oraz godności jednostki w strukturze życia społecznego. Szczególna uwaga poświęcona zostanie rozróżnieniu pomiędzy redystrybucją dochodów i majątku a alokacją zasobów publicznych, ze wskazaniem form i narzędzi stosowanych przez współczesne państwa dobrobytu (ang. *welfare states*).

W artykule zastosowano metodę deskryptywną, wykorzystującą podejście analityczne i syntetyzujące dorobek naukowy z zakresu ekonomii sektora publicznego, filozofii polityki oraz finansów publicznych. Struktura opracowania obejmuje trzy główne części: (1) istota, przyczyny i cele redystrybucji dochodów w ujęciu teoretycznym; (2) mechanizmy realizacji redystrybucyjnej funkcji finansów publicznych oraz (3) formy redystrybucji dochodów w ramach polityki fiskalnej a sprawiedliwość społeczna. Całość dopełniają część wprowadzająca (wstęp) oraz podsumowanie, w którym przedstawiono wnioski wynikające z przeprowadzonej analizy.

2. Istota, przyczyny i cele redystrybucji dochodów

Pojęcie „redystrybucja” (re + dystrybucja) pochodzi z języka łacińskiego (*distributio*) i oznacza rozdział, podział dóbr materialnych¹. W ujęciu przedstawionym w *Britannica Dictionary* przedmiotowy termin odnosi się do podziału bogactwa między członków społeczeństwa, grupy, a nawet obszary terytorialne w zróżnicowany sposób². Z tego faktu wynika zatem następujący wniosek – redystrybucja może być analizowana na gruncie różnych dziedzin nauki, oprócz ekonomii czy też prawa, na gruncie filozofii, a nawet polityki³. Znaczący wkład w rozwój filozoficznego ujęcia terminu „redystrybucja” wnieśli dwaj wybitni amerykańscy badacze – John Rawls⁴ i Ronald Dworkin⁵ – twórcy teorii sprawiedliwości dystrybucyjnej. Zaproponowali oni nową koncepcję sprawiedliwości, która uzasadnia redystrybucję ekonomiczną. Z kolei w sferze polityki „redystrybucja” odnosi się do zbiorów założeń dotyczących przyczyn niesprawiedliwości oraz sposobów jej usuwania⁶.

Redystrybucja dochodów to proces zmian struktury podziału dochodów na korzyść części obywateli kosztem innych⁷. Jest wtórnym podziałem dochodów społeczeństwa, obejmującym przepływy finansowe mające charakter transferowy między wszystkimi uczestnikami rynku a budżetem państwa oraz budżetami samorządowymi⁸. Najważniejszymi instrumentami redystrybucyjnymi są podatki i transfery socjalne. „W wyniku procesów redystrybucji kształtuje się ostatecznie dochód netto, czyli dochód do dyspozycji gospodarstwa domowego. Redystrybucja zmienia dość istotnie rozkład dochodu rynkowego, a w szczególności nierówności w tym rozkładzie. Z reguły, nierówności w rozkładzie dochodu netto są mniejsze niż w rozkładzie dochodu rynkowego (brutto). Ostateczny poziom nierówności zależy zarówno od systemu podatkowego, jak i systemu dokonywania transferów socjalnych”⁹.

Zdaniem Janusza Ostaszewskiego do wtórnego podziału może dojść wówczas, gdy dokonał się pierwotny podział na skutek działania mechanizmu rynkowego, lecz występuje potrzeba dokonania korekty proporcji powstałych w procesie podziału pierwotnego¹⁰. Redystrybucję realizuje państwo za pośrednictwem

¹ W. Kopaliński, *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych z almanachem*, Warszawa 2000; por. *Słownik wyrazów obcych*, pod red. J. Tokarskiego, Warszawa 1980, s. 168 i 631.

² Britannica Dictionary, *Redistribute Definition & Meaning*, <<https://www.britannica.com/dictionary/redistribute>>, dostęp: 20.07.2025.

³ Por. N. Fraser, A. Honneth, *Redystrybucja czy uznanie? Debata polityczno-filozoficzna*, tłumaczenie M. Bobako, T. Dominiak, Wrocław 2005, s. 29.

⁴ J. Rawls, *A Theory of Justice*, Cambridge 1971.

⁵ R. Dworkin, *What is Equity? Part 1: Equality of Welfare*, „Philosophy and Public Affairs” 1981, t. 10, s. 185–246; tenże, *What is Equity? Part 2: Equality of Resources*, „Philosophy and Public Affairs” 1981, t. 10, s. 283–345.

⁶ N. Acocella, *Zasady polityki gospodarczej*, tłumaczenie A. Wojtyna, Warszawa 2002, s. 291.

⁷ J.E. Stiglitz, *Ekonomia sektora publicznego*, Warszawa 2024, s. 41.

⁸ M.J. Radziukiewicz, *Redystrybucja dochodów. Kto zyskuje? Kto traci?*, Warszawa 2011, s. 14.

⁹ *Dobrobyt społeczny, nierówności i sprawiedliwość dystrybucyjna*, pod red. S.M. Kota, Kraków 2004, s. 243.

¹⁰ *Finanse u progu trzeciej dekady XXI wieku*, pod red. J. Ostaszewskiego, M. Iwanicz-Drozdowskiej, t. 1, Warszawa 2021, s. 31.

systemu podatkowego. Jej przedmiotem są dochody powstałe w pierwotnym podziale produktu krajowego brutto w jednostkach pieniężnych¹¹.

Redystrybucję dochodów można rozpatrywać w szerokim ujęciu jako system podziału dochodów w postaci przepływu pieniądza pomiędzy różnymi podmiotami a władzami publicznymi¹². Z założenia przepływ pieniądza ma charakter jednostronny (jednokierunkowy). Tak dzieje się np. z podatkami, gdy część dochodów podatników jest przejmowana przez państwo. Następnie państwo dokonuje transferów na rzecz innych podmiotów. System transferów pomiędzy podmiotami rynkowymi a władzą publiczną jest złożonym układem o niejednorodnym kształcie. W jego ramach występują zarówno transfery, które nie są związane ze świadczeniami ekwiwalentnymi (np. podatki, emerytury, renty), jak i transfery z nimi związane (np. wynagrodzenie pracy lekarza, nauczyciela, policjanta itp.). Oddzielną grupą transferów są transfery wewnątrz sektora publicznego. Przykładem są tu m.in. transfery z budżetu państwa do publicznych funduszy celowych oraz transfery z budżetu państwa do budżetów samorządowych. Niezależnie od wymienionych transferów występują ponadto transfery o charakterze zwrotnym, które są związane z zaciąganiem i spłacaniem przez władze publiczne pożyczek.

Warto zwrócić uwagę, że proces redystrybucji polega na obciążeniu dochodu i majątku różnymi rodzajami podatków i opłat, które stanowią dochody budżetu państwa. Stanowi on źródło finansowania tej części społeczeństwa, które nie uzyskuje dochodów z tytułu świadczenia pracy (np. bezrobotni, emeryci), lub tych dóbr, które są przekazywane społeczeństwu „nieodpłatnie” (np. służba zdrowia, obronność, oświata, wymiar sprawiedliwości i administracja)¹³. Należy również podkreślić, że przedmiotem redystrybucji są dochody gospodarstw domowych.

W obszarze ekonomii wielu polskich i zagranicznych autorów podejmuje analizę przyczyn redystrybucji dochodów. Według Małgorzaty J. Radziukiewicz istnieją trzy powody i cele redystrybucji: nierówność dochodów, skala ubóstwa i normy społeczne¹⁴. Inną interpretację przyczyn redystrybucji dochodów przyjęła Ewa Aksman. Autorka wyróżnia: (1) sprawiedliwość społeczną, (2) zwiększanie efektywności w gospodarce oraz (3) kwestię polityczną i podkreśla, że są one realizowane przez określone grupy społeczne pod kątem własnych ekonomicznych interesów¹⁵.

Władysław B. Sztyber wyróżnia dwie grupy redystrybucji: altruistyczną i związaną z ubezpieczeniami społecznymi¹⁶. Na przykład bogaty może przyj-

¹¹ Redystrybucja dochodów w pierwotnym podziale zachodzi w różnych ogniwach finansów. Funkcję redystrybucyjną w największej skali realizuje system finansów publicznych, łącznie z ubezpieczeniem społecznym, które stanowi jego część, zob. *Finanse*, pod red. J. Ostaszewskiego, Warszawa 2013, s. 27.

¹² S. Owsiak, *Finanse publiczne. Współczesne ujęcie*, Warszawa 2017, s. 100.

¹³ M.J. Radziukiewicz, *Redystrybucja dochodów. Kto zyskuje? Kto traci?*, s. 14.

¹⁴ Tamże, s. 26–44.

¹⁵ E. Aksman, *Redystrybucja dochodów i jej wpływ na dobrobyt społeczny w Polsce w latach 1995–2007*, Warszawa 2010, s. 7.

¹⁶ W.B. Sztyber, *Zmiany i zróżnicowanie funkcji redystrybucyjnych finansów publicznych*, „*Ekonomista*” 2006, nr 6, s. 758; Z.C. Mueller, *Interest Groups, Redistribution and Size of Government*,

mować postawę altruistyczną wobec „biednego”, a więc redystrybucja pomaga obojgu. Alternatywnie redystrybucja może działać jako forma ubezpieczenia społecznego. Każdego z nas może spotkać nieszczęście i pewnego dnia człowiek może „pójść na dno”. Redystrybucja zabezpiecza przed takim ryzykiem.

W ostatnich latach problem redystrybucji podejmowany jest głównie w kontekście preferencji fiskalnych i osobistych motywów, które wpływają na popyt na redystrybucję, tj. z punktu widzenia indywidualnych przekonań i uznawanych wartości obywateli, determinujących społeczne poparcie dla polityki redystrybucyjnej państwa. W tym kontekście prowadzili rozważania m.in. Fabio Clementi¹⁷, Cristina Cattaneo, Daniela Grieco i Claudio Daminato¹⁸ oraz Julián Costas-Fernandez i Simón Lodato¹⁹.

W Polsce analizą efektów redystrybucyjnych zajmowali się dotychczas m.in.: Ewa Aksman²⁰, Małgorzata J. Radziukiewicz²¹, Adrian Domitrz, Leszek Morawski, Michał Myck, Aneta Semeniuk²², Michał Brzeziński, Katarzyna Salach²³, Katarzyna Lewkowicz-Grzegorzczuk²⁴. Wymienieni autorzy postulują konieczność przeprowadzenia zmian w polityce redystrybucyjnej w Polsce, zwłaszcza w obecnym systemie podatkowym i socjalnym, który nie do końca jest efektywny i może stanowić zagrożenie dla równowagi finansów publicznych w przyszłości.

Należy zaznaczyć przy tym, że wielu badaczy podejmuje problem redystrybucji, koncentrując się na kwestiach nierówności dochodowych: Michael J. Sandel, Thomas Piketty²⁵, Emmanuel Saez²⁶, Anthony B. Atkinson²⁷. W Polsce w ostatnich latach analizą zróżnicowania dochodów kontekście nierówności, różnych modeli polityki społecznej czy dostarczanych przez państwo, zarówno

w: *Political Economy and Public Finance*, pod red. S.L. Winera, H. Shibaty, Cheltenham, UK 2001, s. 124–126.

¹⁷ F. Clementi, *Income Distribution, Inequality and Poverty: Evidence, Explanations and Policies*, „Economies” 2024, no 12, s. 276, <<https://doi.org/10.3390/economies12100276>>, dostęp: 20.02.2025.

¹⁸ C. Cattaneo, D. Grieco, C. Daminato, *Who Deserves Redistribution? The Role of Prosocial Motives*, 2023, <<https://ssrn.com/abstract=4523823>>, dostęp: 20.02.2025.

¹⁹ J. Costas-Fernandez, S. Lodato, *Inequality, poverty and the composition of redistribution*, „Social Choice and Welfare” 2022, nr 59, s. 925–967.

²⁰ E. Aksman, *Czy świadczenia społeczne są dystrybuowane efektywnie z punktu widzenia funkcji redystrybucyjnej? Przypadek państw europejskich*, „Polityka Społeczna” 2022, nr 8, s. 9–16.

²¹ M.J. Radziukiewicz, *Redystrybucja dochodów. Kto zyskuje? Kto traci?... .*

²² A. Domitrz, L. Morawski, M. Myck, A. Semeniuk, *Dystrybutywny wpływ reform podatkowo-swiadczeniowych z lat 2006–2011*, „Bank i Kredyt” 2013, nr 44(3), s. 261–286; L. Morawski, *Tax-Benefit Policy and Poverty Among Families: Poland in 2005–2019*, <<https://ssrn.com/abstract=4405765>>, dostęp: 20.02.2025.

²³ M. Brzezinski, K. Salach, *Determinants of inequality in transition countries*, „IZA World of Labor” 2022, nr 496.

²⁴ K. Lewkowicz-Grzegorzczuk, *Podatek dochodowy jako instrument redystrybucji dochodów w Polsce*, Warszawa 2019.

²⁵ M.J. Sandel, T. Piketty, *Equality: What It Means and Why It Matters*, John Wiley and Sons Ltd 2025.

²⁶ E. Saez, *Public Economics and Inequality: Uncovering Our Social Nature*, „AEA Papers and Proceedings” nr 111, s. 1–26, <<https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/pandp.20211098>>, dostęp: 20.02.2025.

²⁷ A.B. Atkinson, *Inequality: What Can Be Done?* Harvard University Press, 2015 <<http://www.jstor.org/stable/j.ctvjghxqh>>, dostęp: 20.02.2025.

na szczeblu centralnym, jak i lokalnym, dóbr publicznych zajmowali się m.in.: Monika A. Wesołowska²⁸, Anna Krajewska, Piotr Krajewski i Katarzyna Piłat²⁹ oraz Anita Szymańska, Jarosław Kempa, Grzegorz Pawłowski³⁰, Jakub Suwalski, Michał Brzeziński, Paweł Bukowski³¹, Anita Szymańska, Grzegorz Pawłowski, Radosław Kleina³², Anna Wildowicz-Szumarska³³.

Zdaniem Davida A. Weisbacha najczęściej wymienianym powodem redystrybucji jest malejąca krańcowa użyteczność dochodu jednostki³⁴. Oznacza ona, że jeśli jednostka bogaci się, to każdy następny dolar jest dla niej mniej ważny. W rezultacie, jeśli osoba posiada malejącą krańcową użyteczność dochodu, redystrybucja może być dobrym wyjściem, ponieważ strata w użyteczności dla zamożnego, któremu zabierzemy 1 dolara, nie jest tak wielka, jak zysk dla biednego, który otrzymał 1 dolar. Jeżeli będziemy kontynuować analizę, nie myśląc, co dalej, można wnioskować, że redystrybucja jest właściwa. Bowiem w skrajnym przypadku będziemy dokonywać redystrybucji, aż dochody się zrównają. Tak długo, jak maleje krańcowa użyteczność dochodu, dobrym pomysłem jest zabranie bogatszym i oddanie biedniejszemu, aż dochody się zrównają. Jak widać, w redystrybucji altruistycznej występuje przepływ środków od ludzi bogatych do biednych, od ludzi „wygranych” do ludzi „przegranych”. Z kolei ubezpieczenia społeczne powinny zabezpieczać ludzi przed działaniem różnych elementów ryzyka (np. starości, inwalidztwa, czasowej niezdolności do pracy, choroby).

Warto zwrócić uwagę, że konieczność realizacji kluczowego celu redystrybucji (tj. niwelowania nierówności dochodów) wynika także z akceptacji norm związanych z etyką i sprawiedliwością. Szczególnie problem etyczny nierówności materialnych wiąże się z kwestią akceptacji lub odrzucenia skali zróżnicowania dochodów³⁵.

Redystrybucja dochodów jest realizowana we wszystkich współczesnych systemach finansów publicznych, aczkolwiek w różnym stopniu³⁶. Celem dystrybucji dochodów nie jest z całą pewnością wyrównywanie dochodów, aby wszystkie jednostki miały dochody równe, ale uniknięcie ekstremalnych lub nieuzasadnionych nierówności. Ponadto celem redystrybucji na pewno nie jest

²⁸ M.A. Wesołowska, *Nierówności dochodowe w krajach postsocjalistycznych – analiza wybranych determinant*, „Gospodarka Narodowa” 2024, nr 1(317), s. 73–90.

²⁹ A. Krajewska, P. Krajewski, K. Piłat, *Redystrybucja dochodów w świecie nierówności*, Łódź 2023.

³⁰ A. Szymańska, J. Kempa, G. Pawłowski, *Polityka redystrybucyjna a nierówności dochodowe*, Gdańsk 2020.

³¹ J. Suwalski, M. Brzeziński, P. Bukowski, *Nierówności po polsku*, „Krytyka Polityczna” 2024.

³² A. Szymańska, G. Pawłowski, R. Kleina, *Nierówności dochodowe w Polsce. Skala zjawiska i jego determinanty*, Gdańsk 2024.

³³ A. Wildowicz-Szumarska, *Redystrybucja w kontekście nierówności dochodowych. Intencje, rozmiary i skutki*, Białystok 2021.

³⁴ D.A. Weisbach, *Taxes and Torts in the Redistribution of Income*, „Law & Economics Working Paper” 2002, no. 148, s. 2–3.

³⁵ M.J. Radziukiewicz, *Redystrybucja dochodów. Kto zyskuje? Kto traci?*, s. 41.

³⁶ E. Aksman, *Redystrybucja dochodów i jej wpływ na dobrobyt społeczny w Polsce w latach 1995–2007*, s. 7.

także „ukaranie” zamożniejszych podatników, pomimo że tak mogą to traktować osoby najbardziej zamożne.

Dzięki transferom od ludzi bogatszych do biedniejszych w danym społeczeństwie redystrybucja, wyrównując nierówności dochodowe, spełnia poniższe cele:

- równoważy niepowodzenia dystrybucji rynku,
- reguluje sprawiedliwość dystrybucji,
- tworzy fundusze dla produkcji dóbr publicznych³⁷.

Niemniej jednak redystrybucja „popiera” rozwój egalitarnego społeczeństwa i rozwiązuje wiele ważnych problemów społecznych związanych m.in. z ubóstwem i marginalizacją.

Konieczność realizacji kluczowego celu redystrybucji (tj. niwelowania nierówności dochodów) wynika także z akceptacji norm związanych z etyką i sprawiedliwością. Szczególnie problem etyczny nierówności materialnych wiąże się z kwestią akceptacji lub odrzucenia skali zróżnicowania dochodów³⁸.

Stanisław Owsiak twierdzi, że „problem nierówności dochodowych i majątkowych można uznać za jedną z fundamentalnych kwestii teorii rozwoju społecznego”³⁹. E. Aksman z kolei uważa, że tylko wtedy zakres nierówności dochodów jest społecznie akceptowalny, jeżeli stanowi jedną z trzech przyczyn redystrybucji⁴⁰. Przyczyny te to: 1) pozaekonomiczny czynnik, związany z dążeniem do sprawiedliwości społecznej rozumianej jako norma etyczna; 2) próba zwiększania efektywności w gospodarce. Przyjmuje się, że wśród różnych teorii zależności między równościami dochodów i efektywnością ekonomiczną istnieją także takie podejścia, które przyjmują, że sprawiedliwość (równość) społeczna (dochodowo-majątkowa) sprzyja wzrostowi gospodarczemu; 3) możliwość realizowania przez określone grupy społeczne własnych ekonomicznych interesów poprzez narzuconą przymusowo przez państwo redystrybucję dochodów. Siła wpływu władzy państwowej jest nieodzowna tak długo, jak długo redystrybucja dochodów nie gwarantuje poprawy w sensie Pareto (a tak jest w zasadzie zawsze). W związku z tym redystrybucyjna funkcja finansów publicznych musi być kwestią polityczną chociażby z uwagi na to, że przynosi korzyści ekonomiczne jednym podmiotom gospodarczym i jednocześnie narusza interesy innych⁴¹.

W opinii Nancy Fraser i Axel Honneth współczesne żądania sprawiedliwości społecznej zaczynają dzielić się na dwa typy⁴². Pierwszy z nich obejmuje żądania

³⁷ M.J. Radziukiewicz, *Redystrybucja dochodów. Kto zyskuje? Kto traci?*, s. 26.

³⁸ Tamże, s. 41.

³⁹ Wypowiedź S. Owsiaka na sympozjum Rady Strategii Społeczno-Gospodarczej, zob. E. Mączyńska, *Omówienie dyskusji*, w: *Nierówności dochodowe i majątkowe. Zakres i formy redystrybucji dochodów państwa*, Raport nr 49, RSSG przy RM, Warszawa 2002, s. 62.

⁴⁰ E. Aksman, *Redystrybucja dochodów i jej wpływ na dobrobyt społeczny w Polsce w latach 1995–2007*, s. 7–8.

⁴¹ Istnieją badania analizujące związek między systemami politycznymi poszczególnych państw a zakresem dokonywanej w nich redystrybucji dochodów, zob. B. Milianovic, *The Median-voter Hypothesis, Income Inequality and Income Redistribution: an Empirical Test with the Required Data*, „European Journal of Political Economy” 2000, no. 16.

⁴² N. Fraser, A. Honneth, *Redystrybucja czy uznanie? Debata polityczno-filozoficzna*, Wrocław 2005, s. 27.

redystrybucyjne, których celem jest bardziej sprawiedliwy podział dochodów i majątku. Za przykład autorzy podają m.in. dążenie do redystrybucji pomiędzy Północą i Południem, bogatymi i biednymi oraz (do niedawna) pomiędzy właścicielami i robotnikami. Drugi typ (nowy) to ciągle udoskonalany przez wielu filozofów polityki paradygmat sprawiedliwości skoncentrowany wokół pojęcia uznania. W opinii autorów celem wszelkich działań jest w tym przypadku „świat przyjazny różnicy”. Kwestia dostosowywania się do większości lub do dominujących norm kulturowych przestaje być ceną za równy szacunek. Za przykład autorzy podają żądanie uznania odrębności mniejszości etnicznych, „rasowych”, seksualnych, itp. Ogólnie rzecz biorąc, współczesne społeczeństwo znajduje się w nowej sytuacji. Dyskurs sprawiedliwości społecznej, skupiony kiedyś na kwestii dystrybucji, dziś w coraz większym stopniu dzieli się na żądania redystrybucyjne z jednej strony oraz żądania uznania – z drugiej. Zdaniem autorów, coraz bardziej zaczynają dominować kwestie uznania. Wydarzenia takie, jak upadek komunizmu, rozprzestrzenianie się ideologii wolnorynkowej, pojawienie się zarówno fundamentalistycznych, jak i progresywnych wersji „polityki tożsamości” przyczyniają się do marginalizowania lub zanikania żądań egalitarnej redystrybucji.

Analizując szczegółowo powyższe przemyślenia, można stwierdzić, że brak akceptacji nierówności powoduje trudności w funkcjonowaniu społeczeństwa. Dodatkowo, nierówności społeczne powodują wzrost skali przestępczości, a w rezultacie wysokie koszty związane z jej zwalczaniem. Jeżeli przyjmiemy za Ryszardem Bugajem, że zakres zróżnicowania dochodu został właściwie określony, to należy dokonać wyboru drogi jego osiągnięcia⁴³. W teorii może to być oddziaływanie na strukturę dochodów pierwotnych (brutto) lub na strukturę dochodów netto (przy założeniu progresywnych podatków) oraz wpływ na strumień wydatków publicznych. Zdaniem autora, w praktyce wpływ na wielkość zróżnicowania dochodów brutto lub dochodów netto jest wysoce ograniczony⁴⁴. Przyczyną dużych różnic determinujących skalę nierówności dochodów pierwotnych jest kilka elementów, a mianowicie: charakter systemu gospodarczego, warunki kulturowe, fazy rozwoju gospodarczego itp. Trzeba wspomnieć, że przy wysokim zróżnicowaniu dochodów pierwotnych osiągnięcie umiarkowanego zróżnicowanej struktury dochodów netto musi państwo do głębokiej interwencji z wykorzystaniem instrumentów podatkowych i budżetowych. Interwencja taka może być dość konfliktowa i wywierać negatywny wpływ na motywację

⁴³ R. Bugaj, *Redystrybucja dochodów w systemie podatkowo-budżetowym*, w: *Nierówni i równiejsi – sprawiedliwość dystrybucyjna czasu transformacji w Polsce*, pod red. T. Kowalika, Warszawa 2002, s. 152–155.

⁴⁴ Zwłaszcza w gospodarce otwartej, w której występują swobodne przepływy siły roboczej i kapitału, a szansa oddziaływania na pierwotną strukturę dochodów jest nieznaczna. Przede wszystkim stopa dochodu z kapitału, jak i wynagrodzenia w wybranych sektorach rynku pracy (np. wynagrodzenia menadżerskie), podlegają uśrednieniu. Należy również dodać, że czynnikiem, który pośrednio wpływa na „zmniejszenie nierównomierności podziału pierwotnego może być działanie na rzecz »upowszechnienia własności«, co w praktyce oznacza podejmowanie programów własności (współwłasności) pracowniczej” – R. Bugaj, *Redystrybucja dochodów w systemie podatkowo-budżetowym*, s. 153–154.

zarówno pracowników, jak i przedsiębiorców. Należy jednak wziąć pod uwagę, że interwencja państwa w strukturę dochodów jest nie tylko wynikiem procesu redukcji nierówności. Państwo ma również obowiązek finansowania instytucji odpowiadających za administrację państwową, obronę narodową i bezpieczeństwo. Musi również finansować inne dziedziny (szczególnie edukację na poziomie średnim i wyższym), które odpowiadają za odpowiednie kształtowanie i wzbogacanie kapitału ludzkiego⁴⁵.

Kwestia nierówności społecznych jest przedmiotem wielu kontrowersji. Jest to problem natury ideologicznej. Ponadto powoduje realne skutki natury socjalnej i ekonomicznej⁴⁶. Nadmienić warto, że w literaturze przedmiotu w odniesieniu do efektów nierówności istnieją dwie przeciwstawne tezy⁴⁷. Pierwsza teza głosi, że nierówności są niezbędne. Tam, gdzie występują nierówności, pojawia się większa motywacja ludzi do aktywności oraz osiąga się wyższą efektywność działań. Mimo wszystko w gospodarce rynkowej skala tych nierówności może prowadzić do wielu negatywnych skutków zarówno społecznych, jak i gospodarczych i wówczas pojawia się kolejna teza. Druga teza głosi, że nierówności prowadzą do konfliktów, nie sprzyjają stabilnemu rozwojowi. Krótkookresowa efektywność niknie na skutek zaburzenia stabilności rozwoju w dłuższym okresie. Zbyt duże dysproporcje w podziale dochodów prowadzą m.in. do patologii, a w skrajnych przypadkach do rozpadu systemu. Nawet przy wewnętrznej dynamice systemu wolnorynkowego, ale bez odpowiedniego progresywnego opodatkowania nie można zapobiec zbyt dużemu zróżnicowaniu dochodów. Powodem tego, zdaniem Jerzego Żyżyńskiego, jest „asymetria decyzyjna o podziale dochodów”⁴⁸. Zapobiec temu mogą jedynie odpowiednie rozwiązania strukturalne wypracowane przez państwo przy udziale partnerów społecznych.

3. Mechanizm redystrybucji dochodów

Współczesna gospodarka rynkowa, zdominowana przez wysoką koncentrację kapitału i produktywności, generuje znaczne zróżnicowanie dochodów pierwotnych. Przedmiotowe zróżnicowanie, choć wynikające z mechanizmów rynkowych, nie zawsze jest społecznie akceptowalne i może prowadzić do napięć społecznych oraz osłabienia spójności ekonomicznej. W związku z tym, jednym z kluczowych zadań państwa staje się wtórny podział dochodu narodo-

⁴⁵ „Wszystko to przesądza, że w krajach rozwiniętych i demokratycznych (w których polityczne mechanizmy wymuszają redystrybucję dochodów i determinują prorozwojowe zaangażowanie państwa) wydatki publiczne w stosunku do PKB są wysokie – wyjątkowo tylko niższe niż 40%” – R. Bugaj, *Redystrybucja dochodów w systemie podatkowo-budżetowym*, s. 155.

⁴⁶ Ponadto należy podkreślić, że problem nierówności jest również podstawowym przedmiotem studiów RSSG.

⁴⁷ Wystąpienie prof. Stanisławy Golinowskiej, w: *Nierówności dochodowe i majątkowe. Zakres i formy redystrybucji dochodów państwa*, Raport nr 49, RSSG przy RM, Warszawa 2002, s. 25–26; J. Żyżyński, *Budżet i polityka podatkowa. Wybrane zagadnienia*, Warszawa 2009, s. 233–234.

⁴⁸ J. Żyżyński, *Budżet i polityka podatkowa. Wybrane zagadnienia*, s. 234.

wego – redystrybucja – której celem jest łagodzenie nierówności społecznych oraz finansowanie zadań o charakterze publicznym. Mechanizm redystrybucji dochodów jest zatem nieodzownym elementem polityki fiskalnej współczesnego państwa⁴⁹.

Redystrybucja dochodów realizowana jest głównie poprzez system podatkowy oraz transfery socjalne. W ujęciu J. Ostaszewskiego, wyróżnia się dwa podstawowe mechanizmy redystrybucji: bezpośredni i pośredni⁵⁰. Redystrybucja bezpośrednia ma miejsce wówczas, gdy państwo przejmuje część dochodów (np. poprzez podatki dochodowe) od jednej grupy gospodarstw domowych lub przedsiębiorstw, a następnie przekazuje je innym w formie zasiłków, dotacji bądź subsydiów. Natomiast redystrybucja pośrednia dotyczy różnicowania poziomu odpłatności za dobra i usługi publiczne lub zastosowania zróżnicowanych stawek podatków pośrednich (np. VAT) zależnie od rodzaju towarów (podstawowe *vs* luksusowe), co skutkuje pośrednim oddziaływaniem na dystrybucję dochodów rozporządzalnych⁵¹.

Z perspektywy funkcjonalnej, redystrybucja dochodów realizowana przez państwo opiera się na dwóch fundamentalnych motywach: fiskalnym i regulacyjnym⁵². Motyw fiskalny odwołuje się do potrzeby gromadzenia środków na realizację funkcji publicznych, natomiast motyw regulacyjny dotyczy działań mających na celu korygowanie nierówności dochodowych poprzez zmniejszenie rozpiętości pomiędzy różnymi grupami społecznymi. W praktyce oba motywy są ze sobą ściśle powiązane i współwystępują, co sprawia, że ich rozróżnienie ma głównie charakter analityczny⁵³.

Ekonomiczna analiza redystrybucji koncentruje się m.in. na progresywności podatków dochodowych jako kluczowym instrumencie wpływającym na poziom nierówności dochodowych. Istotnym wskaźnikiem stosowanym do oceny efektywności redystrybucji jest współczynnik redystrybucji (tzw. *Reynolds-Smolensky index*), który mierzy różnicę pomiędzy stopniem koncentracji dochodów przed i po opodatkowaniu. Im wyższa jego wartość, tym większa efektywność redystrybucyjna systemu podatkowo-transferowego⁵⁴.

Warto również podkreślić, że mechanizm redystrybucji dochodów ma istotne implikacje mikro- i makroekonomiczne. Z jednej strony może prowadzić do efektów zniechęcających (ang. *disincentive effects*), ograniczających motywację do pracy lub inwestycji, zwłaszcza przy wysokim opodatkowaniu dochodów marginalnych⁵⁵.

⁴⁹ R.A. Musgrave, *The Theory of Public Finance: A Study in Public Economy*, New York 1959, s. 82; por. J.E. Stiglitz, J.K. Rosengard, *Economics of the Public Sector* (4th ed.), New York–London 2015.

⁵⁰ *Finanse*, pod red. J. Ostaszewskiego, Warszawa 2003, s. 108–109.

⁵¹ S. Owsiak, *Finanse publiczne. Współczesne ujęcie ...*.

⁵² J. Czekaj, S. Owsiak, *Finansowy mechanizm alokacji zasobów w gospodarce rynkowej*, Warszawa 1992, s. 140–141.

⁵³ Tamże, s. 141.

⁵⁴ P.J. Lambert, *The Distribution and Redistribution of Income*, Manchester 2001; B. Milanovic, *Global Income Inequality: A Review*, „World Bank Research Observer” 2006, no. 21/1.

⁵⁵ J.A. Mirrlees, *An Exploration in the Theory of Optimum Income Taxation*, „The Review of Economic Studies” 1971, vol. 38, no. 2.

Z drugiej strony, dobrze skonstruowana polityka redystrybucyjna może przyczyniać się do wzrostu spójności społecznej, poprawy kapitału ludzkiego oraz zwiększenia popytu globalnego, zwłaszcza w sytuacjach recesji gospodarczej⁵⁶.

Nieodzownym elementem skutecznej redystrybucji jest odpowiednia konstrukcja systemu podatkowego i transferowego. Jak podkreśla Ryta Dziemianowicz (2011), decyzje w zakresie polityki podatkowej determinują nie tylko poziom dochodów publicznych, ale również efektywność gospodarczą i poziom fiskalizmu⁵⁷. W państwach o rozwiniętej gospodarce rynkowej, jak wskazują dane OECD, dominują progresywne systemy opodatkowania dochodów, co świadczy o silnym zakorzenieniu redystrybucyjnej funkcji państwa w polityce publicznej.

4. Formy redystrybucji dochodów w ramach polityki fiskalnej a sprawiedliwość społeczna

Państwo wywiera istotny wpływ na redystrybucję dochodów, którą Joseph E. Stiglitz określa jako proces zmiany struktury podziału dochodów na korzyść części obywateli kosztem innych⁵⁸. Ponadto kształt polityki redystrybucji jest mocno powiązany z zdefiniowaną przez rządzących teorią sprawiedliwości⁵⁹. Z reguły działania w sferze polityki gospodarczej prowadzą do redystrybucji dochodu lub majątku. Jednocześnie działania w sferze polityki makroekonomicznej, a w szczególności polityki pieniężnej, fiskalnej i dochodowej, powodują zmianę podziału dochodów. Wpływ na podział dochodów dokonywanych przez różne działy polityki jest oczywisty i wyraźny, a cele redystrybucyjne różnych działań są jawne. Państwo powinno więc dość szczegółowo analizować ewentualne skutki swoich przedsięwzięć, bo mogą mieć one ogromny wpływ na dochody i ich rozkład⁶⁰.

Proces zmiany struktury podziału dochodów można realizować na wiele sposobów, jednak powszechnie wykorzystuje się politykę budżetową. Redystrybucja za pośrednictwem polityki budżetowej może być dokonywana poprzez podatki oraz w formie transferów⁶¹. Wpływ polityki budżetowej zależy z jednej strony od wysokości dochodów i wydatków budżetowych, z drugiej od ich rodzaju i struktury. Z punktu widzenia celów redystrybucji większe znaczenie ma

⁵⁶ T. Piketty, *Capital in the Twenty-First Century*, Cambridge, MA 2014; A.B. Atkinson, *Inequality: What Can Be Done?*, Cambridge, MA 2015.

⁵⁷ R.I. Dziemianowicz, *Polityka podatkowa jako jeden z elementów zarządzania finansami publicznymi*, w: *Nowe zarządzanie finansami publicznymi w warunkach kryzysu*, pod red. S. Owsiaaka, Warszawa 2011.

⁵⁸ J.E. Stiglitz, *Ekonomia sektora publicznego*, s. 41.

⁵⁹ N. Acocella, *Zasady polityki gospodarczej*, s. 292.

⁶⁰ Tamże, s. 294–295.

⁶¹ W związku z czym niektórzy autorzy mówią o wpływie systemu podatkowo-budżetowego na procesy redystrybucji dochodów, zob. R. Bugaj, *Redystrybucja dochodów w systemie podatkowo-budżetowym*, s. 147.

rodzaj oraz struktura podatków aniżeli ich wysokość⁶². Jeżeli chodzi o transfery, to mogą one następować w formie pieniężnej lub niepieniężnej. Transfery pieniężne obejmują środki płatnicze, natomiast transfery niepieniężne polegają na bezpośrednim dostarczaniu dóbr i usług publicznych bonów na dobra i usługi, które prywatni dostawcy tych dóbr i usług mogą wykorzystywać w celu pokrycia części lub całości ponoszonych przez siebie kosztów⁶³.

W praktyce rządy wielu państw oddziałują na dystrybucję dochodów gospodarstw domowych. Dochód gospodarstwa domowego powstały w fazie dystrybucji określa się mianem „dochodu rynkowego”. Następnie podlega on dalszym modyfikacjom w fazie redystrybucji. W wyniku procesów redystrybucji kształtuje się ostatecznie dochód netto, czyli dochód do dyspozycji gospodarstwa domowego⁶⁴. W rzeczywistości proces redystrybucji zmienia istotnie rozkład dochodu rynkowego, a przede wszystkim nierówności w tym rozkładzie. W zasadzie nierówności w rozkładzie dochodu netto są mniejsze niż w rozkładzie dochodu brutto (rynkowego). W związku z tym ostateczny poziom nierówności zależy z jednej strony od systemu podatkowego, a z drugiej od systemu świadczeń socjalnych.

W związku z powyższym na kształtowanie się podziału dochodów w społeczeństwie wpływa polityka uzupełniania (w formie pieniężnych transferów socjalnych) i redukowania (poprzez podatki) dochodów indywidualnych⁶⁵. Podstawowe narzędzia w zmniejszaniu nierówności dochodów w społeczeństwie to świadczenia społeczne⁶⁶ – po stronie wydatków publicznych oraz podatek dochodowy od osób fizycznych – po stronie dochodów publicznych⁶⁷.

Przyznawanie przez państwo świadczeń społecznych i pobieranie podatku od dochodów osobistych wpływa na realne dochody gospodarstw domowych, oddziałując na niemalże wszystkie obszary ekonomicznego funkcjonowania (uczestnictwo na rynku pracy, wybór nabywanego koszyka dóbr i usług, gromadzenie oszczędności itd.). W szczególności poprzez zmianę motywacji określonych

⁶² Jeśli chodzi o struktury podatków, to ważne jest określenie podatku należnego i/lub płaconego dla każdego z przedziałów podatkowych. Co się tyczy rodzaju podatków, to podatki bezpośrednie (podstawą są dochody lub majątek) mają zasadniczo odmienny wpływ na podział dochodów i majątku niż podatki pośrednie, które nakładane są na dobra i usługi, zob. N. Acocella, *Zasady polityki gospodarczej*, s. 295.

⁶³ Tamże, s. 297.

⁶⁴ Zdaniem Stanisława M. Kota chodzi tu o ekonomiczną kategorię dochodu do dyspozycji. W sprawozdawczości GUS wyróżnia się również inne określenia, np. „dochód dysponowalny”, zob. *Dobrobyt społeczny, nierówności i sprawiedliwość dystrybucyjna*, s. 243.

⁶⁵ *Wpływ nierówności i redystrybucji dochodów na konsumpcję gospodarstw domowych*, pod red. M. Radziukiewicz, Warszawa 2010, s. 154.

⁶⁶ Pod pojęciem „świadczeń społecznych” rozumie się tutaj transfery socjalne, takie jak: zasiłki chorobowe, macierzyńskie, opiekuńcze, porodowe, pogrzebowe, świadczenia rehabilitacyjne, zasiłki rodzinne, pielęgnacyjne, wychowawcze, alimenty z funduszu alimentacyjnego, środki pomocy społecznej, dodatki mieszkaniowe, zapomogi z instytucji niekomercyjnych oraz zasiłki dla bezrobotnych, zob. E. Aksman, *Redystrybucja dochodów i jej wpływ na dobrobyt społeczny w Polsce w latach 1995–2007*, s. 8 i 11.

⁶⁷ Oprócz podatku dochodowego od osób fizycznych w ramach dochodów publicznych instrumentami redystrybucji dochodów mogą być również inne podatki bezpośrednie, w tym podatek dochodowy od osób prawnych, oraz podatki pośrednie (np. VAT i podatek akcyzowy), zob. tamże, s. 11.

osób do pracy, działania te wpływają na łączną podaż pracy w gospodarce, a w konsekwencji również na ekonomiczną efektywność gospodarki⁶⁸. W ramach realizacji określonych celów redystrybucyjnych niezbędny jest optymalny system świadczeniowo-podatkowy, który gwarantuje minimalizację utraty efektywności ekonomicznej⁶⁹.

Dodatkowo transfery społeczne oraz podatek dochodowy (jako instrumenty redystrybucji dochodów) są równocześnie narzędziami, za pomocą których państwo może wpływać na maksymalizację dobrobytu społecznego⁷⁰. Dzieje się tak, ponieważ regulują one wyjściowy rozkład dochodów ludności, a parametry danego rozkładu dochodów stają się zmiennymi w funkcji dobrobytu społecznego. Taka sama sytuacja występuje w przypadku tzw. skróconej funkcji dobrobytu społecznego. Zgodnie z nią rozkład dochodu zależy od średniego dochodu w populacji i stopnia nierówności dochodowych, a każdy z badanych instrumentów finansowych ma bezpośredni wpływ na te kategorie. A zatem istotne jest również analizowanie kwestii, jaki system świadczeniowo-podatkowy przyjąć, aby zapewnić maksymalizację dobrobytu społecznego.

Państwo, podejmując redystrybucję dochodów, dąży do realizacji sprawiedliwości w rozłożeniu ciężarów publicznych pomiędzy różne podmioty i grupy społeczne. Jednak w doktrynie podatkowej poglądy na temat sprawiedliwego rozłożenia ciężarów podatkowych na przestrzeni wieków ulegały istotnym zmianom. We wcześniejszych okresach rozwoju finansów publicznych za sprawiedliwy uważano podatek pogłówny (tzn. jednakowy dla wszystkich podatników). Tłumaczono to faktem, że wszyscy w jednakowy sposób korzystają z dóbr publicznych. Następnie zaczęto uważać, iż „bogatsi” w większym stopniu korzystają z ochrony państwa (porządek wewnętrzny, wymiar sprawiedliwości, administracja) niż ludzie niemający żadnego majątku potrzebującego ochrony. Wówczas za sprawiedliwe zaczęto uważać opodatkowanie proporcjonalne do dochodu i majątku. Jednak i ta teza została zastąpiona teorią malejącej krańcowej użyteczności dochodów. Zgodnie z nią każda dodatkowa jednostka dochodu jest wykorzystywana na zaspokojenie mniej pilnej potrzeby i wobec tego jest mniej użyteczna od poprzedniej. W XIX w. na podstawie teorii malejącej krańcowej użyteczności dochodów angielski ekonomista John S. Mill sformułował zasadę „równości ofiary” w opodatkowaniu. Zasada ta ma prowadzić do zrównania nie

⁶⁸ Tamże, s. 9.

⁶⁹ Początki teorii optymalnego podatku dochodowego sięgają końca XIX w. i prac Francisa Y. Edgewortha oraz pierwszej połowy XX w. i prac Arthura Pigou. Natomiast współcześnie szerzej na temat teorii optymalnego opodatkowania zob. m.in. prace: R.I. Dziemianowicz, *Efektywność systemu opodatkowania rolnictwa*, Białystok 2007, s. 70–124; C. Heady, *Optymalne opodatkowanie jako wskazówka dla polityki podatkowej*, w: M.P. Devereux, *Efektywność polityki podatkowej*, Warszawa 2007, s. 41–82; F. Grądalski, *System podatkowy w świetle teorii optymalnego opodatkowania*, Warszawa 2006.

⁷⁰ Marek Kośny w swojej pracy analizuje problem, w jaki sposób kryteria związane z dobrobytem społecznym mogą wpłynąć na ukształtowanie systemu podatkowego oraz według jakich kryteriów system ten powinien być oceniany, zob. M. Kośny, *Podatki a dobrobyt społeczny*, Wrocław 2007, s. 10; E. Aksman *Redystrybucja dochodów i jej wpływ na dobrobyt społeczny w Polsce w latach 1995–2007*, s. 10.

kwot czy stóp procentowych podatków, ale wielkości utraconej przez każdego podatnika użyteczności⁷¹.

W większości systemów podatkowych stosuje się stawki progresji stopniowej. Zgodnie z nią podatnicy osiągający wyższe dochody proporcjonalnie więcej świadczą na rzecz budżetu państwa niż podatnicy z niższych grup podatkowych. W rezultacie gospodarstwa domowe o niskich i średnich dochodach zachowują więcej swoich zarobków na własne utrzymanie, a pieniądze z podatków otrzymanych od bardziej zamożnych mogą służyć finansowaniu niezbędnych zadań społecznych (np. dofinansowaniu szkolnictwa wyższego z dotacji rządowych lub stypendiów)⁷². Jednym z argumentów przemawiających za progresją podatkową podatków bezpośrednich jest regresywny charakter podatków pośrednich. Oznacza to, iż osoby o niższych dochodach są bardziej obciążone podatkami pośrednimi i w związku z tym progresywne podatki dochodowe są tylko wyrównaniem regresji podatków pośrednich. Podkreśla się również to, iż zdolność osób o wysokich dochodach do płacenia wyższych podatków jest większa, a zatem należy pobierać podatki ze źródeł, które rzeczywiście istnieją. Ponadto należy wspomnieć o argumentach politycznych i wyborczych. Zdaniem wyborców osoby o dużych dochodach stanowią niewielki procent i nie należy się zbytnio liczyć z ich znaczeniem wyborczym. Poza tym, w opinii publicznej nie wszystkie dochody osób zamożnych pochodzą z legalnych źródeł. W związku z tym trzeba je dodatkowo obciążyć. Ten swoisty „podatek penitencjarny” ma duże znaczenie, zwłaszcza w takim państwie, jak Polska⁷³.

Realizacja progresji podatkowej z punktu widzenia sprawiedliwości społecznej jest wyrazem **normatywnego** podejścia do polityki finansowej. Podejście to polega na określeniu *ex ante* norm czy wzorców, do których powinna być dostosowana rzeczywistość procesów społeczno-gospodarczych. Przeciwnieństwem tego podejścia jest podejście pozytywne. Polega ono na analizie konsekwencji stosowania w praktyce narzędzi gromadzenia dochodów publicznych i ich wydatkowania z punktu widzenia efektywności. W tym przypadku efektywność oznacza wzrost lub spadek sumy globalnej użyteczności społecznej, jakiej może dostarczyć gospodarka narodowa w warunkach funkcjonowania różnych systemów i różnych proporcji obciążeń finansowych i wydatków redystrybucyjnych. Zdaniem J. Ostaszewskiego „przy pozytywnym podejściu do redystrybucyjnej funkcji polityki finansowej państwa, celem pozostaje nadal zapewnienie wszystkim gospodarstwom domowym określonego minimum dochodów, ale – w odróżnieniu od podejścia normatywnego – do celu tego nie dąży się przez określenie z góry »sprawiedliwego« poziomu minimalnych dochodów i sprawiedliwego poziomu obciążeń finansowych, ale zmierza się do tego celu przez analizę następstw efektywnościowych i obciążeń fiskalnych, i wypłaty zasiłków, a więc przez stymulowanie, a nie hamowanie działalności gospodarczej dla zwiększania dochodu

⁷¹ *Finanse*, pod red. J. Ostaszewskiego, Warszawa 2003, s. 109–110.

⁷² M.J. Radziukiewicz, *Redystrybucja dochodów. Kto zyskuje? Kto traci?*, s. 18–19.

⁷³ P. Kulawczuk, *Paradoksalne oddziaływanie progresji podatkowej na dobrobyt społeczny i skuteczność wyborczą*, „*Ekonomista*” 2006, nr 3, s. 371–386.

po opodatkowaniu, bądź stymulowanie do osiągania własnych dochodów przez otrzymujących pomoc socjalną itd.”⁷⁴

Początkowo podatki pełniły jedynie funkcję fiskalną. Doktryna liberalna twierdziła, że jest to instrument neutralny, który nie powoduje zmian realnych wielkości gospodarczych. Niemiecki ekonomista Adolf Wagner jako jeden z pierwszych zwrócił uwagę na to, że opodatkowanie może służyć zmniejszaniu nierówności dochodów. Pomimo że propozycja ta początkowo budziła wiele kontrowersji, jednak wkrótce zaczęto coraz częściej stosować ją w praktyce. Pod wpływem teorii Johna M. Keynesa nieodzowna stała się też potrzeba wykorzystania podatków do celów pozafiskalnych⁷⁵. Współcześnie uważa się, że „osiąganie celów społecznych odbywa się nie tylko na etapie wydatkowania środków publicznych, ale już na etapie ich gromadzenia. Podstawowym zaś narzędziem gromadzenia dochodów budżetu są podatki, w których konstrukcję można wkomponować elementy pozwalające na realizację również celów pozafiskalnych”⁷⁶. Faktem jest, że użycie progresji w konstrukcji podatku dochodowego w większości krajów UE dowodzi, że system podatkowy może być ważnym instrumentem redystrybucji dochodu. Progresję podatkową często tłumaczy się chęcią zmniejszania różnic dochodowych i majątkowych oraz potrzebą uwzględniania zdolności płatniczej podatników.

Podatki wpływają na dochody osób fizycznych w sposób bezpośredni lub pośredni⁷⁷. Wpływ bezpośredni obciąża podatkiem o określonej skali dochody uzyskane przez osobę fizyczną lub gospodarstwo domowe z różnych źródeł. Wśród podatków bezpośrednich największe znaczenie w podziale dochodów ma podatek dochodowy od osób fizycznych, mniejszy zaś np. podatek od spadków i darowizn. Natomiast oddziaływanie pośrednie wynika z nakładania przez państwo podatków pośrednich, których ciężar wliczany jest w cenę towarów i usług. Funkcję dystrybucyjną pełnią tutaj zwolnienia od podatku od towarów i usług oraz zróżnicowanie jego stawek. Jednak trzeba dodać, że preferencje w podatkach pośrednich charakteryzuje anonimowość, a prawo do korzystania z nich nie jest uzależnione od sytuacji finansowej podatnika. Tak więc jest to narzędzie mało selektywne. Poprzez podatki pośrednie można realizować cele społeczne, lecz ich wpływ na dochody jest ograniczony. Mimo że pobór podatków prowadzi do pewnej zmiany podziału dochodów podatników, to jednak nie przesuną automatycznie dochodu do osób uboższych⁷⁸. W związku z tym następnym punktem w polityce redystrybucji dochodów są wydatki publiczne na rzecz podmiotów o niskich dochodach. Polityka świadczeń społecznych może być nastawiona z jednej strony na łagodzenie *ex post* zróżnicowania dochodów

⁷⁴ *Finanse*, pod red. J. Ostaszewskiego, Warszawa 2003, s. 111.

⁷⁵ *Podstawy ekonomii*, pod red. R. Milewskiego, Warszawa 1999, s. 423 i 424.

⁷⁶ T. Famulska, *Elementy polityki społecznej w systemie podatkowym*, „Polityka Społeczna” 1994, nr 8, s. 2.

⁷⁷ E. Małecka-Ziemińska, *Podatek dochodowy jako regulator dochodów osób fizycznych w Polsce okresu transformacji ustrojowej*, Poznań 2006, s. 17.

⁷⁸ Tamże, s. 26.

pierwotnych bądź, z drugiej strony, może obejmować różne warianty działań, aby zmniejszać nierówności i ubóstwo.

System udostępniania dóbr i usług publicznych oraz społecznych jest zawsze finansowany przez budżet państwa, budżety samorządowe i inne fundusze społeczne. Dobra te tworzą konsumpcję zbiorową społeczeństwa (np. obrona narodowa, bezpieczeństwo wewnętrzne, drogi publiczne, ochrona środowiska, administracje publiczne). Każdy obywatel ma dostęp do tego dobra niezależnie od dochodu, jakim dysponuje. Natomiast dobra społeczne (np. ochrona zdrowia, edukacja) są udostępniane każdemu obywatelowi na zasadach obowiązującej w państwie doktryny społecznej i prowadzonej przez władze publiczne polityki społecznej. Dobra te mogą być finansowane w całości lub w części z funduszy publicznych. Przesłankami tworzenia dóbr społecznych jest umożliwienie konsumpcji tych dóbr obywatelom, których dochody indywidualne mogłyby uniemożliwić lub ograniczyć ich nabycie, gdyby dobra te były udostępniane na zasadach rynkowych. Zatem – podobnie jak w przypadku innych metod – celem działania państwa jest zapewnienie takiej sytuacji, w której wszyscy obywatele w danym kraju mają dostęp do świadczeń, które są uznane za niezbędne do godziwego życia⁷⁹.

W praktyce i teorii widać, że system podatkowy i programy socjalne to najczęściej wykorzystywane strategie redystrybucji dochodów. W związku z tym należy również dokonać analizy zasiłków (transferów) socjalnych. Zdaniem M.J. Radziukiewicz, następną po systemie podatkowym strategią redystrybucji dochodów są właśnie programy socjalne⁸⁰. Dzięki programom socjalnym biedniejsze gospodarstwa domowe mogą korzystać z podstawowych udogodnień, a przyznane fundusze mogą zapewnić im minimalny poziom życia. Tego typu programy przyczyniają się do dystrybucji dochodów na korzyść emerytów, osób niepełnosprawnych, rodzin z dziećmi, a nawet rolników (poprzez programy wspierania rolnictwa, np. dotacje i systemy kontyngentów). Jednocześnie w wielu krajach istnieją takie programy socjalne, które pomagają osobom pracującym w niskopłatnych zawodach poprzez uzupełnianie każdego miesiąca ich dochodów kwotą w określonej wysokości. Istota świadczeń socjalnych polega na tym, że są to systemy kształtowania zasiłków dla osób nieposiadających wystarczających środków do zaspokojenia swoich podstawowych potrzeb materialnych i kulturalnych. Podstawą systemu świadczeń są kryteria efektywności pomocy społecznej wyrażającej się w dążeniu do ograniczania ogólnych kosztów tej pomocy i stymulowania u jej beneficjentów starań o maksymalizowanie własnych dochodów. Pomija się w tym względzie, jak widać, kryteria sprawiedliwości społecznej.

Programy socjalne mogą przybierać różną formę. J. Ostaszewski wyróżnia pięć systemów zasiłków społecznych: 1) system zasiłków w wysokości minimum socjalnego przyznawanych wszystkim osobom, których własne zarobki nie osiągają minimalnego poziomu (jednakże w opinii autora taki system jest nieefektywny); 2) system zasiłków malejących. System ten jest przyznawany wszystkim w wysokości różnicy pomiędzy ich własnymi dochodami a minimum socjalnym.

⁷⁹ M.J. Radziukiewicz, *Redystrybucja dochodów. Kto zyskuje? Kto traci?*, s. 19.

⁸⁰ Tamże.

W rezultacie taki system hamuje dążenie do zwiększania własnych zarobków w granicach od zera do wysokości zasiłku i w związku z tym nie nadaje się do realizacji; 3) system zasiłków oparty na zasadzie stopniowego zmniejszania przyznawanej pomocy w miarę wzrostu własnych dochodów. Całkowita eliminacja zasiłku nastąpiłaby w chwili, gdy własne zarobki przekroczyłyby dwukrotnie poziom zasiłku. Wypłacanie takich zasiłków wymaga bardzo wysokich obciążeń fiskalnych osób wyżej zarabiających, co może je zniechęcać do starań o własne dochody; 4) system zasiłków w formie procentowej dopłaty do osiąganych własnych zarobków. Taki system nie hamuje starań o zwiększenie własnych dochodów. Ponadto nie zapewnia zasiłków jednostkom niezdolnym do pracy i wobec tego niezdolnym do osiągania własnych zarobków. Jednak również ten system zasiłków w postaci dopłat do dochodów przekraczających minimum socjalne może być przyjęty za „niegospodarny”; 5) system zasiłków polegający na łączeniu systemu zasiłków socjalnych dla osób nieposiadających własnych dochodów (lub posiadających te dochody na zbyt niskim poziomie) z systemem opodatkowania dochodów osób lepiej zarabiających w jedną konstrukcję zwaną „negatywnym podatkiem dochodowym”⁸¹.

Można zauważyć, że stworzenie systemu zasiłków społecznych (np. zasiłków dla bezrobotnych), który działałby efektywnie – w postaci wyższych starań o własne zarobki przez jednostki ubiegające się o zasiłki – jest dość trudny. Dlatego wszystkie stosowane w praktyce systemy tych zasiłków mają liczne wady, które nie jest łatwo usunąć.

Z powyższych rozważań wynika, że zakres redystrybucji dochodów zależy od wyborów dotyczących obciążeń fiskalnych i wydatków publicznych, które są przedmiotem konfrontacji interesów różnych grup społecznych. Wybory te w dużym stopniu zależą od realizowanej w danym kraju polityki społecznej⁸². Jeżeli w polityce społecznej realizowana jest opcja doktryny socjaldemokratycznej, to zakres redystrybucji jest szeroki, z kolei gdy w polityce dominuje doktryna liberalna – dzieje się odwrotnie.

5. Podsumowanie

Redystrybucyjna funkcja finansów publicznych, rozumiana jako celowe oddziaływanie państwa na strukturę dochodów i majątku jednostek w celu zmniejszenia nierówności społecznych (dochodowych) oraz osiągnięcia większej spójności społeczno-gospodarczej, pozostaje jednym z najbardziej dyskutowanych aspektów współczesnej polityki fiskalnej. Na podstawie badań nad teorią sprawiedliwości Johna Rawlsa, w obszarze ekonomii dobrobytu w ujęciu Amartyi Sena oraz w odniesieniu do modelu optymalnego opodatkowania zaproponowanego

⁸¹ *Finanse*, pod red. J. Ostaszewskiego, Warszawa 2003, s. 116–118.

⁸² E. Małecka-Ziemińska, *Podatek dochodowy jako regulator dochodów osób fizycznych w Polsce okresu transformacji ustrojowej*, s. 30.

przez Jamesa Mirrleesa, należy zauważyć, że redystrybucja nie stanowi jedynie narzędzia kompensacyjnego, lecz pełni również funkcję korekcyjną w kontekście niedoskonałości rynkowych.

Empiryczne analizy prowadzone w ostatnich dekadach – m.in. przez Anthony’ego B. Atkinsona i Thomasa Piketty’ego – jednoznacznie wskazują, że mechanizmy rynkowe mają tendencję do generowania i pogłębiania nierówności dochodowych i majątkowych. W tym kontekście redystrybucja realizowana poprzez progresywne opodatkowanie oraz transfery socjalne może być uznana za warunek konieczny do zapewnienia zarówno spójności społecznej, jak i trwałości gospodarki rynkowej. Jednocześnie w literaturze ekonomicznej (teza Arthura Okuna) podkreśla się istotny *trade-off* (kompromis) między sprawiedliwością a efektywnością, co wymaga szczególnie ostrożnego stosowania instrumentów fiskalnych, aby ograniczyć negatywne bodźce dla aktywności zawodowej, oszczędności czy inwestycji.

Zachodnia teoria ekonomii rozwija ponadto ujęcia dynamiczne, w których redystrybucja pełni funkcję inwestycyjną – umożliwiając równość szans poprzez finansowanie edukacji, ochrony zdrowia i infrastruktury społecznej. W tej optyce redystrybucja nie jest kosztem, lecz długofalową inwestycją w kapitał ludzki, którego nierównomierna alokacja stanowi barierę dla wzrostu gospodarczego oraz innowacyjności.

Reasumując, redystrybucyjna funkcja finansów publicznych winna być postrzegana jako złożony mechanizm o wielowarstwowym wymiarze. W świetle współczesnych wyzwań – takich jak: rosnąca polaryzacja dochodowa, postępująca automatyzacja pracy czy transformacja energetyczna – rola redystrybucji nabiera nowego znaczenia jako element polityki gospodarczej zdolnej do wspierania inkluzywnego i zrównoważonego rozwoju.

BIBLIOGRAFIA

- Acocella N., *Zasady polityki gospodarczej*, tłumaczenie A. Wojtyna, Warszawa 2002.
- Aksman E., *Redystrybucja dochodów i jej wpływ na dobrobyt społeczny w Polsce w latach 1995–2007*, Warszawa 2010.
- Aksman E., Czy Świadczenia społeczne są dystrybuowane efektywnie z punktu widzenia funkcji redystrybucyjnej? Przypadek państw europejskich, „Polityka Społeczna” 2022, nr 8, s. 9–16.
- Aronson R.J., Johnson P., Lambert P., *Redistributive Effect and Unequal Income Tax Treatment*, „The Economic Journal” 1994, no. 104.
- Atkinson A.B., *Inequality: What Can Be Done?* Harvard University Press, 2015 <<http://www.jstor.org/stable/j.ctvjghxqh>>, dostęp: 20.02.2025.
- Atkinson A.B., *Public Economics in Action: The Basic Income. Flat Tax Proposal*, Oxford 1995.
- Britannica Dictionary, *Redistribute Definition & Meaning*, dostęp: 20.07.2025.
- Brzezinski M., Salach K., *Determinants of inequality in transition countries*, „IZA World of Labor” 2022, nr 496.
- Bugaj R., *Redystrybucja dochodów w systemie podatkowo-budżetowym*, w: *Nierówni i równiejsi – sprawiedliwość dystrybucyjna czasu transformacji w Polsce*, pod red. T. Kowalika, Warszawa 2002.
- Cattaneo C., Grieco D., Daminato C., *Who Deserves Redistribution? The Role of Prosocial Motives*, 2023, <https://ssrn.com/abstract=4523823>, dostęp: 20.02.2025.

- Clementi F., *Income Distribution, Inequality and Poverty: Evidence, Explanations and Policies*, „Economies” 2024, no. 12, s. 276, <<https://doi.org/10.3390/economies12100276>>, dostęp: 20.02.2025.
- Costas-Fernandez J., Lodato S., *Inequality, poverty and the composition of redistribution*, „Social Choice and Welfare” 2022, nr 59, s. 925–967.
- Czekaj J., Owsiak S., *Finansowy mechanizm alokacji zasobów w gospodarce rynkowej*, Warszawa 1992.
- Dobrobyt społeczny, nierówności i sprawiedliwość dystrybutywna*, pod red. S.M. Kota, Kraków 2004.
- Domański H., *Legitymizacja nierówności*, „Nauka” 2010, nr 1.
- Domitrz A., Morawski L., Myck M., Semenik A., *Dystrybutywny wpływ reform podatkowo-świadczeniowych z lat 2006–2011*, „Bank i Kredyt” 2013, nr 44(3), s. 261–286.
- Dworkin R., *Sovereign Virtue: The Theory and Practice of Equality*, Cambridge, MA 2000.
- Dworkin R., *What is Equity? Part 1: Equality of Welfare*, „Philosophy and Public Affairs” 1981, t. 10, s. 185–246.
- Dworkin R., *What is Equity? Part 2: Equality of Resources*, „Philosophy and Public Affairs” 1981, t. 10, s. 283–345.
- Dziemianowicz R., *Polityka podatkowa w państwach UE: współczesne trendy i wyzwania*, w: *Dylematy i wyzwania finansów publicznych*, pod red. T. Juji, Poznań 2010, „Zeszyty Naukowe” 141.
- Dziemianowicz R.I., *Efektywność systemu opodatkowania rolnictwa*, Białystok 2007.
- Dziemianowicz R.I., *Polityka podatkowa jako jeden z elementów zarządzania finansami publicznymi*, w: *Nowe zarządzanie finansami publicznymi w warunkach kryzysu*, red. S. Owsiaka, Warszawa 2011.
- Famulska T., *Elementy polityki społecznej w systemie podatkowym*, „Polityka Społeczna” 1994, nr 8.
- Finanse u progu trzeciej dekady XXI wieku*, pod red. J. Ostaszewskiego, M. Iwanicz-Drozdowskiej, t. I, Warszawa 2021.
- Finanse*, pod red. J. Ostaszewskiego, Warszawa 2003.
- Finanse*, pod red. J. Ostaszewskiego, Warszawa 2010.
- Finanse*, pod red. J. Ostaszewskiego, Warszawa 2013.
- Fraser N., Honneth A., *Redystrybucja czy uznanie? Debata polityczno-filozoficzna*, tłumaczenie M. Bobako, T. Dominiak, Wrocław 2005.
- Golinowska S., *Nierówności społeczne; identyfikacja i możliwości wyrównywania*, w: *Nierówności dochodowe i majątkowe. Zakres i formy redystrybucji dochodów państwa*, Raport No. 49, RSSG przy RM, Warszawa 2002.
- Grądalski F., *System podatkowy w świetle teorii optymalnego opodatkowania*, Warszawa 2006.
- Heady C., *Optymalne opodatkowanie jako wskazówka dla polityki podatkowej*, w: M.P. Devereux, *Efektywność polityki podatkowej*, Warszawa 2007.
- Kakwani N.C., *On the Measurement of Tax Progressivity and Redistributive Effect of Taxes with Applications to Horizontal and Vertical Equity*, „Advances in Econometrics” 1984, no. 3.
- Kasprzyk B., Wojnar J., *Nierówności dochodowe gospodarstw domowych w regionie podkarpackim*, Rzeszów 2010, „Zeszyt no. 17”.
- Kopaliński W., *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych z almanachem*, Warszawa 2000.
- Krajewska A., Krajewski P., Piłat K., *Redystrybucja dochodów w świecie nierówności*, Łódź 2023.
- Kulawczuk P., *Paradoksalne oddziaływanie progresji podatkowej na dobrobyt społeczny i skuteczność wyborczą*, „Ekonomista” 2006, nr 3.
- Lambert P., *On the Redistributive Effect of Taxes and Benefits*, „Scottish Journal of Political Economy” 1985, no. 32(1).
- Lambert P.J., *The Distribution and Redistribution of Income*, Manchester 2001.
- Lewkowicz-Grzegorzczak K., *Podatek dochodowy jako instrument redystrybucji dochodów w Polsce*, Warszawa 2019.
- Małecka-Ziembińska E., *Podatek dochodowy jako regulator dochodów osób fizycznych w Polsce okresu transformacji ustrojowej*, Poznań 2006.

- Mazurek E., Kośny M., *Wyznaczanie szerokości przedziałów dochodowych w dekompozycji współczynnika redystrybucji*, w: *Współczesne problemy statystyki, ekonometrii i matematyki stosowanej*, pod red. J. Pociechy, Kraków 2009.
- Milanovic B., *Global Income Inequality: A Review*, „World Bank Research Observer” 2006, no. 21/1.
- Milianovic B., *The Median-voter Hypothesis, Income Inequality, and Income Redistribution: an Empirical Test with the Required Data*, „European Journal of Political Economy” 2000, no. 16.
- Mirrlees J.A., *An Exploration in the Theory of Optimum Income Taxation*, „Review of Economic Studies” 1971, vol. 38, no. 2, ss. 175–208.
- Morawski L., *Tax-Benefit Policy and Poverty Among Families: Poland in 2005–2019*, <<https://ssrn.com/abstract=4405765>>, dostęp: 20.02.2025.
- Mueller Z.C., *Interest Groups, Redistribution and Size of Government*, w: *Political Economy and Public Finance*, pod red. S.L. Winera, H. Shibaty, Cheltenham, UK 2001.
- Murphy L., Nagel T., *The Myth of Ownership. Taxes and Justice*, New York 2002.
- Musgrave R.A., *The Theory of Public Finance: A Study in Public Economy*, New York 1959.
- Okun A., *Equality and Efficiency: The Big Tradeoff*, Washington, D.C. 1975.
- Owsiak S., *Finanse publiczne. Współczesne ujęcie*, Warszawa 2017.
- Piketty T., *Capital in the Twenty-First Century*, Cambridge, MA 2014.
- Plotnick R., *A Measure of Horizontal Inequity*, „Review of Economics and Statistics” 1981, no. 63(2).
- Radziukiewicz M.J., *Redystrybucja dochodów. Kto zyskuje? Kto traci?*, Warszawa 2011.
- Rawls J., *A theory of Justice*, Cambridge 1971.
- Saez E., *Public Economics and Inequality: Uncovering Our Social Nature*, „AEA Papers and Proceedings”, nr 111, s. 1–26, <<https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/pandp.20211098>>, dostęp: 20.02.2025.
- Sandel M.J., Piketty T., *Equality: What It Means and Why It Matters*, John Wiley and Sons Ltd 2025.
- Sen A., *Inequality Reexamined*, Cambridge, MA 1992.
- Słownik wyrazów obcych*, pod red. J. Tokarskiego, Warszawa 1980.
- Stiglitz J.E., *Ekonomia sektora publicznego*, Warszawa 2024.
- Stiglitz J.E., *The Price of Inequality: How Today's Divided Society Endangers Our Future*, New York 2012.
- Stiglitz J.E., Rosengard J.K., *Economics of the Public Sector* (4th ed.), New York–London 2015.
- Styczeń M., Topińska I., *Podatki i wydatki socjalne jako narzędzia redystrybucji dochodów gospodarstw domowych*, Warszawa 1999.
- Suwałski J., Brzeziński M., Bukowski P., *Nierówności po polsku*, „Krytyka Polityczna” 2024.
- Szyber W.B., *Zmiany i zróżnicowanie funkcji redystrybucyjnych finansów publicznych*, „Ekonomista” 2006, nr 6.
- Szymańska A., Kempa J., Pawłowski G., *Polityka redystrybucyjna a nierówności dochodowe*, Gdańsk 2020.
- Szymańska A., Pawłowski G., Kleina R., *Nierówności dochodowe w Polsce. Skala zjawiska i jego determinanty*, Gdańsk 2024.
- Walasik A., *Redystrybucyjna funkcja finansów publicznych w ujęciu teoretycznym*, Katowice 2008.
- Wesołowska M.A., *Nierówności dochodowe w krajach postsocjalistycznych – analiza wybranych determinant*, „Gospodarka Narodowa” 2024, nr 1(317), s. 73–90.
- Wildowicz-Szumarska A., *Redystrybucja w kontekście nierówności dochodowych. Intencje, rozmiary i skutki*, Białystok 2021.
- Wpływ nierówności i redystrybucji dochodów na konsumpcję gospodarstw domowych*, pod red. M.J. Radziukiewicz, Warszawa 2010.
- Współczesne problemy statystyki, ekonometrii i matematyki stosowanej*, pod red. J. Pociechy, Kraków 2009.
- Żyżyński J., *Budżet i polityka podatkowa. Wybrane zagadnienia*, Warszawa 2009.